

професійній підготовці майбутнього вчителя на основі культурологічного, гуманістичного, когнітивного, аксіологічного, особистісно-діяльнісного та ресурсного підходів.

Список використаних джерел

1. Балл Г. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти / Георгій Балл // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць. – К., 2003. – С. 51 – 61.
2. Валеев Г. Х. Формирование методологической культуры педагога-исследователя: Монография / Гали Ханифонович Валеев. – Челябинск : Факел; Стерлитамак : Стерлитамак. гос. пед. ин-т, 2000. – 192 с.
3. Вегнер Е. Г. Методологическая грамотность как предпосылка эффективной практической и научной деятельности будущего учителя географии / Е.Г. Вегнер // Проблемы региональной экологии. – 2007. – № 1. – С. 99 – 102.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – К. : Либідь, 1999. – 376 с.
5. Краевский В. В. Методология педагогики: новый этап : учеб. пособие / В.В. Краевский, Е.В. Бережнова. – М. : Академия, 2006. – 400 с.
6. Новиков А. М. Методология / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М. : СИНТЕГ, 2007. – 668 с.
7. Романов Ю. И. Культурология / Ю.И.Романов. – СПб. : Питер, 2007. – 206 с. Стаття надійшла до редакції 26.07.2010р.

УДК: 377.112

*Л.Л. Сушенцева
докторант,
Київський Інститут
професійно-технічної
освіти НАПН України*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

У статті автор розкриває важливість підготовки професійно мобільного кваліфікованого робітника на засадах взаємозв'язку професійної мобільності і компетентності.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, компетентність, кваліфікований робітник.

В статті автор розкриває важливість підготовки професійно мобільного кваліфікованого робітника на основі взаємозв'язку професійної мобільності і компетентності.

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность, компетентность, квалифицированный рабочий.

In article the author opens importance preparations professionally mobile qualified worker on the basis of interrelation of professional mobility and competence.

Keywords: mobility, professional mobility, competence, the qualified worker.

Актуальність дослідження. Розвиток виробництва й підвищення його конкурентоспроможності на світових ринках нерозривно пов'язано з якістю підготовки нових поколінь кваліфікованих робітничих кадрів, їхньою здатністю працювати й розвиватися в складних соціально-економічних умовах. Інтенсивний розвиток техніки та виробничих технологій визначає загальнодержавну проблему, що полягає в постійному збільшенні розриву між сис-

темою професійно-технічної освіти та зростанням соціально-професійних вимог до неї. Вимоги, що пред'являються, обумовлені значною кількістю різних факторів, серед яких ключову роль відіграють науково-технічний прогрес, формування нових цінностей і способу життя, напряму економічної й кадрової політики держави, ситуація на ринку праці.

Постановка проблеми. Сутність проблеми, що виникла, полягає в тому, що в стрімко змінному світі переважна більшість людей, у тому числі й кваліфікованих робітників, зіштовхуються з тим, що професія виступає більше не як центр, навколо якого розгортається життєвий цикл людини, а як одна з можливих форм соціальної адаптації й творчої самореалізації особистості.

Кваліфікаційні вимоги, що сьогодні пред'являються до рівня професійної освіти випускника професійно-технічного навчального закладу, потребують не часткового доопрацювання, а кардинальних змін, орієнтованих на стратегічні завдання реформування економічного базису українського суспільства. Ці вимоги до якості підготовки кваліфікованих робітників формуються поза системою професійно-технічної освіти. Вони виходять із загальних соціально-економічних, науково-технічних, соціокультурних цілей держави й конкретизуються усередині кожного підприємства, виходячи з особливостей його виробничої діяльності, корпоративної культури й кадрової політики. Водночас, в умовах існування різних форм власності ринок праці проявляє стихійний і незбалансований характер. Звідси, при загальній високій потребі в робітничих кадрах, попит на кваліфікованих робітників з конкретних професій виявляється невизначеним. У результаті випускники професійно-технічних навчальних закладів не завжди мають можливість застосувати свої професійні знання та вміння на практиці. Частина з них змушені втрачати свою кваліфікацію, іти в іншу сферу виробництва або поповнювати ряди безробітних, що призводить до посилення соціальної напруженості в суспільстві. Таким чином, проблема підготовки професійно мобільних робітничих кадрів є однією з найважливіших на сьогоднішній день. Вона безпосередньо пов'язана із проблемою професійної адаптації до ринку праці, що є складовою частиною процесу формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Метою статті є розкриття взаємозв'язку між професійною мобільністю і компетентністю та його важливість у формуванні професійно мобільного кваліфікованого робітника.

Основна частина. Сучасний ринок праці вимагає максимальної готовності випускників професійно-технічних навчальних закладів до повноцінної професійної діяльності на конкретному виробництві. Сьогодні роботодавець вже не бажає "доучувати" нашого випускника у себе на підприємстві. В результаті, недостатній рівень готовності випускників професійно-технічних навчальних закладів до успішної адаптації в умовах ринкових відносин вступає в суперечність з потребами сучасного суспільства.

ПРОПУЩЕНІ СТОРІНКИ 450-451

бутній кваліфікований робітник був мобільним. Звідси випливає необхідність реалізації принципу компетентнісного підходу, тобто орієнтація професійної освіти і навчання на формування ключових компетенцій та мета професійних якостей в учнів професійно-технічних навчальних закладів, тобто ті складні сукупності вмінь, здатностей і якостей особистості, які не зв'язані прямо з професією, а є універсальними для широкої професійної області. Ці компетенції відіграють найважливішу роль у процесах формування професійної мобільності, розвитку майбутнього робітника як особистості й професіонала, а також у процесі його адаптації в умовах нової професійної діяльності.

Мобільність, творчий характер праці залежать від широти кругозору, осмислення й вирішення тих проблем, які людина має у своїй практиці, а також бачення й розуміння перспектив розвитку виробництва.

Результатом професійної підготовки, спрямованої на розвиток мобільності майбутнього кваліфікованого робітника, виступає формування особистості фахівця як самоорганізованого суб'єкта професійної діяльності, для якого властиві наступні характеристики: готовність до зміни кваліфікації й місця роботи або до освоєння нової професії; усвідомлення власної відповідальності за результати своєї діяльності, прагнення визначитися, вибрати шлях розвитку свого внутрішнього "я"; здатність до рефлексії, потреба в ній як умові усвідомленого регулювання своєї професійної поведінки й діяльності відповідно до бажань і прийнятих цілей, з одного боку, обмеженнями, "усвідомленням меж власної несвободи" – з іншого; "інтегративна активність", що припускає активну позицію майбутнього кваліфікованого робітника (від усвідомленого цілепокладання до діалектичного оперування й конструктивного коригування способів діяльності відповідно до потреб ринку праці й своїх власних); володіння найважливішими індивідуальними процесуальними характеристиками (різнобічність знань і вмінь, самостійність, творчий потенціал), унікальністю, неповторністю, які є основою для плідних міжсуб'єктних відносин, стимулюють прагнення до взаємодії, співробітництва та спілкування.

Одна з характеристик професійно мобільного кваліфікованого робітника – це здатність до безперервної самоосвіти, саморозвитку. Досягнувши певного рівня професійної культури, він усе більш ефективно зможе управляє собою, він орієнтований на безперервний саморозвиток, він прагне до творчої самореалізації в сфері своєї професійної діяльності.

Таким чином, у світлі культурологічного підходу професійна мобільність кваліфікованого робітника розглядається як вираження його суб'єктності у двох різних напрямках: пристосовності (адаптивності) до вимог сучасного ринку праці та креативності (творчості), що формується в процесі вивчення гуманітарних дисциплін і дозволяє інженерові постійно шукати й знаходити вихід з наявної ситуації, переборювати її, будувати для себе нову, з опорою на наявні в індивідуальному досвіді знання, спо-

соби дії. Ці дві, по суті суперечливі підстави, лежать в основі проектування індивідуальної траєкторії формування професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника.

У рамках антропологічного підходу як метопринципу науковці виділяють кілька часткових підходів. Одним з яких є особистісно-діяльнісний підхід. Його основи закладені в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна. За такого підходу особистість робітника розглядається як суб'єкт його професійної діяльності, що сама формується в діяльності й у спілкуванні з іншими людьми.

Діяльнісний підхід дає цілісне уявлення про професійну діяльність кваліфікованого робітника, його функції, способи діяльності, професійні завдання, відносини тощо.

Говорячи про оволодіння професійною діяльністю, ми маємо на увазі, що робітник уміє робити те, що йому необхідно робити в рамках даної професії. Однак при цьому доцільно розглянути всі аспекти його професійної діяльності. Залежно від особистісних якостей робітника, умов, у які він поставлений, професійна діяльність може здійснюватися на різних рівнях її ієрархії: операційному (робітник виконує лише окремі технологічні операції); тактичному (робітник виконує повний технологічний процес, успішно використовуючи при цьому всю сукупність наявних засобів і способів праці для вирішення поточних професійних завдань в умовах, що змінюються); стратегічному (робітник орієнтується у всій системі виробництва, його економічних, технологічних і суспільних відносинах, самостійно визначає місце й мету власної професійної діяльності відповідно до загальних цілей підприємства, де він працює). Стратегічний рівень професійної діяльності, поряд з оволодінням операційними й тактичними компонентами, вимагає розвитку ряду "поза професійних" або "над професійних" якостей особистості робітника: високорозвинених пізнавальних умінь, розвинутої здатності до творчої активності, вміння самоаналізу процесу й результатів діяльності, комунікативності тощо.

По суті справи, у нових економічних умовах сучасний кваліфікований робітник не може обмежитися виконанням чисто професійної діяльності. Це значить, що в разі необхідності людина здатна виконувати різну діяльність, що включає всі перераховані компоненти в єдності. Саме така діяльність і формує фахівця з активною життєвою позицією, людини діяльної. Адже діяльна людина може досить швидко зорієнтуватися й освоїти нові технології, нові професії тощо.

В умовах динамічного інноваційного розвитку та гострої конкуренції сучасний ринок праці вимагає максимальної готовності молодих робітників до повноцінної професійної діяльності на конкурентоспроможному виробництві.

У проектуванні системи процесу формування професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника у професійно-технічному на-

вчальному закладі ми звертаємося до компетентнісного підходу, що одержує все більше поширення в європейському співтоваристві.

На сучасному етапі розвитку суспільства відчувається зсув його цільової функції: від знань, умінь і навичок – до компетентності, тобто до інтегральних діяльнісно-практичних умінь. На ринку праці затребувані не самі по собі знання, а здатність робітника на основі знань, умінь і навичок виконувати певні функціональні професійні обов'язки.

Так, сучасний кваліфікований робітник повинен уміти творчо мислити, самостійно вирішувати складні проблеми в сфері професійної діяльності. Крім того, йому необхідно постійно адаптуватися до нових знань і технологій, удосконалювати свою кваліфікацію. Систематичне підвищення кваліфікації, професійне й особистісне вдосконалювання стають запорукою розвитку професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника.

Висновок. Таким чином, компетентність нерозривно пов'язана із процесом формування професійної мобільності, оскільки дає можливість кваліфікованому робітнику адаптувати свої професійні знання й особистісні здатності відповідно до динаміки зміни ринково-економічних відносин, можливостей приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях. Саме ключові компетенції, як міра виявлення здатності використовувати отриманий освітній багаж для практично-пізнавальних, ціннісно-орієнтованих і комунікативних проблем у реальному житті, повинні стати метою освітнього процесу, спрямованого на формування професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника.

Виходячи зі сказаного, а, також з огляду на той факт, що процес формування професійної мобільності можна розглядати як цілісну дидактичну систему, що дозволяє педагогові найбільше ефективно з гарантованою якістю вирішувати професійно-орієнтовані педагогічні завдання, ми розпочали спробу створення моделі процесу формування професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника.

Список використаних джерел

1. Алтухов В.Л. Смена парадигм и формирование новой методологии (попытка обзора дискуссии) / В.Л. Алтухов // *Общественные науки и современность*. -1993.-№1.
2. Ибрагимов Г.И. Принципы управления качеством среднего профессионального образования / Г.И. Ибрагимов // *Педагогика*. – 2007. –№4. – С.45-52.
3. *Профессиональная педагогика*. – М.: Ассоциация “Профессиональное образование”, 1997. – 512 с.

Стаття надійшла до друку 27.07.2010р.